

KONWENCJA BERNEŃSKA

KONWENCJA O OCHRONIE GATUNKÓW DZIKIEJ
FLORY I FAUNY EUROPEJSKIEJ
ORAZ ICH SIEDLISK

Publikacja sfinansowana ze środków
Narodowego Fundusze Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej.

WYDAWCA

ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa
tel. +48 (22) 57 92 173
e-mail: kancelaria@gdos.gov.pl
www.gdos.gov.pl

**Polski Sekretariat
Konwencji Berneńskiej**
e-mail: sekretariat.bernenska@gdos.gov.pl

Warszawa, 2010 r.

Z inicjatywy Rady Europy w dniu 19 września 1979 r.
w Bernie, została podpisana

Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich naturalnych siedlisk,

zwana potocznie
Konwencją Berneńską.

Konwencja Berneńska to międzynarodowa umowa w zakresie ochrony przyrody, do której państwa przyłączają się dobrowolnie. Do chwili obecnej ratyfikowało ją 50 państw będących stronami Konwencji, w tym poszczególne kraje wchodzące w skład Rady Europy (m.in kraje członkowskie Unii Europejskiej i Rosja), cztery państwa afrykańskie i Białoruś. Polska podpisała ww. Konwencję i w dniu 31 stycznia 1996 r. zostało ogłoszone

*Oświadczenie Rządowe w sprawie ratyfikacji
przez Rzeczpospolitą Polskę Konwencji o ochronie
gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk,
sporządzonej w Bernie dnia 19 września 1979 r.
(Dz.U. Nr 58 poz. 263 z 1996 r.).*

REALIZACJA KONWENCJI

Strony Konwencji zobowiązują się do prowadzenia działań mających na celu: wdrożenia krajowych polityk ochrony dzikiej fauny i flory oraz ich siedlisk, a w szczególności ochrony gatunków zagrożonych i ginących w tym endemicznych, uwzględnienie działań ochronnych dzikiej fauny i flory w politykach dotyczących planowania przestrzennego, edukację i rozpowszechnianie ogólnych informacji dotyczących ochrony dzikiej fauny i flory, podjęcie międzynarodowej współpracy mającej na celu ochronę przede wszystkim gatunków migrujących oraz obszarów o szczególnym znaczeniu.

Przytulina krakowska / *Galium cracoviense*
I załącznik Konwencji Berneńskiej

GLÓWNE ZAŁOŻENIA KONWENCJI

Działania ochronne dla dzikich gatunków roślin i zwierząt nie mogą być prowadzone niezależnie od ich siedlisk, dlatego też przepisy Konwencji Berneńskiej uwzględniają zarówno ochronę gatunków jak i ochronę siedlisk.

Celem konwencji jest ochrona:

- gatunków dzikiej fauny i flory,
- siedlisk naturalnych,
- gatunków i siedlisk, których ochrona wymaga współdziałania kilku państw oraz wspieranie współdziałania w tym zakresie,
- gatunków wędrownych zagrożonych i ginących oraz zachowanie populacji dzikiej fauny i flory.

OCHRONA SIEDLISK

Strony Konwencji zobowiązują się do wprowadzenia środków ustawodawczych i administracyjnych oraz innych działań mających na celu ochronę siedlisk dzikiej fauny i flory w szczególności siedlisk gatunków wymienionych w załączniku I i II Konwencji.

Państwa powinny zwracać szczególną uwagę na obszary ważne dla gatunków wędrownych, wymienionych w załączniku II i III, które znajdują się na szlakach ich wędrówek i spełniają rolę terenów zimowania, odpoczynku, żerowania, rozmnażania lub pierzenia. Dla takich obszarów oraz siedlisk naturalnych położonych na obszarach przygranicznych. Strony powinny podjąć współpracę z państwami graniczącymi na tych obszarach.

Jednocześnie państwa ratyfikujące Konwencję Berneńską powinny uwzględnić w swoich politykach planowania i rozwoju potrzebę ochrony ww. obszarów.

OCHRONA GATUNKÓW

Załączniki Konwencji zawierają wykaz gatunków roślin i zwierząt zagrożonych, wobec których państwa ratyfikujące Konwencję powinny podjąć odpowiednie środki:

- Załącznik I wymienia gatunki roślin, które powinny być ściśle chronione i względem, których Konwencja wymaga wprowadzenia przez Strony zakazu umyślnego zbierania, zrywania, ścinania i wrywania.
- Załącznik II określa gatunki zwierząt, które powinny być ściśle chronione. Przepisy Konwencji wymieniają również zakazy jakie powinny być wprowadzone względem wymienionych gatunków.
- Dodatkowo, załącznik III zawiera wykaz gatunków zwierząt, których eksploatacja powinna być regulowana tak, aby populacje tych gatunków były utrzymane na odpowiednim poziomie.

Państwo Polskie realizuje zapisy Konwencji Berneńskiej poprzez środki ustawodawcze, a działania administracyjne wykonywane są przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska.

Błotniak stawowy / *Circus aeruginosus*,
II załącznik Konwencji Berneńskiej

STAŁY KOMITET

Nad realizacją Konwencji Berneńskiej oraz rozwiązywaniem sporów pomiędzy Stronami czuwa Stały Komitet (SK). W skład Komitetu wchodzi delegacje Stron, a państwa nie będące Stronami mogą uczestniczyć w posiedzeniach SK w roli obserwatorów.

Komitet zajmuje się przede wszystkim nadzorowaniem czy państwa ratyfikujące stosują się do przepisów Konwencji. Stały Komitet przedstawia również propozycje działań służących usprawnieniu wdrażania przepisów Konwencji.

Przedstawiane przez Stały Komitet propozycje mogą być podejmowane w formie uchwał (rezolucji) lub zaleceń (rekomendacji).

Podczas 31 lat istnienia Konwencji Berneńskiej przyjęto **7 rezolucji i 144 rekomendacji** w wielu istotnych kwestiach dla ochrony przyrody w całej Europie i nie tylko. Dzięki staraniom Rady Europy państwa europejskie wypracowały podobny sposób podejścia do spraw ochrony przyrody.

Obecnie w ramach Konwencji Berneńskiej działają następujące grupy ekspertów:

- Grupa ekspertów ds. ochrony gadów i płazów została stworzona w 1986 r. Na wniosek tej grupy Stały Komitet uchwalił kilka rekomendacji w zakresie ochrony gadów i płazów oraz kilka planów ochronnych dla najbardziej zagrożonych gatunków m.in. dla występujących w Polsce węża Eskulapa (*Zamenis longissimus*) oraz jaszczurki zwinki (*Lacerta agilis*). W ramach funkcjonowania tej grupy odbyły się również dwie konferencje dotyczące ochrony żółwi morskich w Morzu Śródziemnym, uchwalono też liczne rekomendacje dla ochrony tych gatunków

Traszka grzebieniasta / *Triturus cristatus*, II załącznik Konwencji Berneńskiej

- **Grupa ekspertów ds. ochrony roślin** została utworzona w 1990 r. Ekspertsi spotykają się w ramach Europejskich Konferencji organizowanych przez Europa Planta (www.plantaeuropa.org). W 2008 r. została opracowana wspólnie przez Radę Europy oraz Europa Planta *Europejska Strategia Ochrony Roślin na lata 2008-2014 (European Strategy for Plant Conservation (2008-2014): A Sustainable Future for Europe)*. Grupa opracowała również *Poradnik w zakresie ochrony grzybów w Europie (Guidance for the conservation of mushrooms in Europe)*.

- **Grupa ekspertów ds. ochrony ptaków** została utworzona w 1997 r., jednak działania w tym zakresie rozpoczęły się już wcześniej. Stały Komitet wydał wiele rekomendacji odnoszących się do ochrony ptaków. Zalecił m.in. opracowanie krajowych planów ochrony i odtworzenia krajowych populacji najbardziej zagrożonych gatunków ptaków. W Polsce są to m.in. derkacz (*Crex crex*), wodniczka (*Acrocephalus paludicola*), podgorzałka (*Aythya nyroca*), orlik grubodzioby (*Aquila clanga*) oraz bielik (*Haliaeetus albicilla*). Opracowano również szereg międzynarodowych planów ochrony dla najbardziej zagrożonych gatunków ptaków.

- Grupa ekspertów ds. ochrony bezkręgowców została utworzona w 1989 r. Konwencja Berneńska jest jednym z pierwszych międzynarodowych porozumień, która wskazuje bezkręgowce jako potencjalne bioindykatory dla stanu siedlisk naturalnych.

W 2006 r. została opracowana pierwsza *Europejska Strategia Ochrony Bezkręgowców (European Strategy for the conservation of invertebrates)*.

Żagnica zielona / Aeshna viridis, II załącznik Konwencji Berneńskiej

- Grupa ekspertów ds. Inwazyjnych Gatunków Obcych

(Invasive Alien Species – IAS) została utworzona w 1992 r. Ekspertci zebrali i przeanalizowali wszelkie regulacje prawne odnoszące się do IAS oraz zaproponowali pewne rozwiązania w celu harmonizacji krajowych regulacji w zakresie gatunków introdukowanych. Ujednolicono definicję IAS oraz opracowano wykaz gatunków, których introdukcja jest niepożądana oraz zidentyfikowano władze odpowiedzialne za wydawanie pozwoleń na introdukcję. Grupa ta spotyka się zwykle raz na dwa lata aby prześledzić postęp we wdrażaniu postanowień w zakresie ochrony bioróżnorodności przed IAS.

Wynikiem międzynarodowej współpracy ekspertów od inwazyjnych gatunków obcych było wydanie przez Stały Komitet kilku rekomendacji w tym zakresie oraz opracowanie raportów i wytycznych (np. dotyczące IAS w ogrodnictwie czy zagrożenia gatunkami inwazyjnymi w roślinach uprawianych do produkcji biopaliw). W 2003 r. została opracowana Europejska Strategia w zakresie *Inwazyjnych Gatunków Obcych* (*European Strategy on Invasive Alien Species*).

- **Grupa ekspertów ds. dużych drapieżników** podjęła działania w celu opracowania planów ochronnych dla pięciu dużych drapieżników (wilka, rysia europejskiego i iberyjskiego, niedźwiedzia brunatnego oraz rosomaka). Jednocześnie, Stały Komitet dokonał oceny realizacji krajowych działań ochronnych dla niedźwiedzia brunatnego, wilka i rysia, z której wynikało, że państwa ratyfikujące powinny położyć większy nacisk na współpracę międzynarodową w celu ochrony zwierząt migrujących przez ich obszary krajów.

Niedźwiedź brunatny / *Ursus arctos*, II załącznik Konwencji Berneńskiej

- Grupa ekspertów ds. bioróżnorodności i zmian klimatu powstała w 2006 r.

Głównym celem działania tej grupy jest przedstawienie propozycji rekomendacji i poradników dotyczących wpływu zmian klimatu na bioróżnorodność.

Między innymi w 2005 r. został opracowany dokument *Ochrona europejskiej bioróżnorodności w kontekście zmian klimatu (Conserving european biodiversity in the context of climate change)*. Dokument ten wskazuje na potrzebę rozpoczęcia badań wpływu zmian klimatu na bioróżnorodność europejską na szerszą, paneuropejską skalę.

W latach 2008-2009 eksperci opracowali również szereg dokumentów odnoszących się do zmian klimatu na poszczególne grupy gatunków (płazy i gady, bezkręgowce, ptaki wędrujące). Na drugim spotkaniu grupy ekspertów ds. bioróżnorodności i zmian klimatu w 2008 r. został opracowany raport dotyczący inwazji gatunków obcych w kontekście zmian klimatu - *A perspective on climate change and invasive alien species*, z którego wynika, że zmiany klimatu mogą potencjalnie wpłynąć na inwazję gatunków obcych i spowodować pojawienie się nowych inwazji oraz spotęgować już istniejące.

- Grupa ds. biologicznej różnorodności Europejskich wysp.

Wyspy charakteryzują się bogatą różnorodnością biologiczną, będącą wynikiem ich izolacji, jednak ze względu na małe powierzchnie ich bioróżnorodność jest szczególnie zagrożona – zarówno ze strony zmian klimatu, jak i zniszczeń siedlisk naturalnych poprzez zabudowę linii brzegowej czy zanieczyszczenia środowiska.

Wyspy są również bardzo podatne na szkody wyrządzane przez inwazyjne gatunki obce, które stanowią drugie co do wielkości, zagrożenie dla różnorodności biologicznej.

GRUPA EKSPERTÓW DS. SIECI OBSZARÓW O SZCZEGÓLNYM ZNACZENIU EMERALD

Obuwik pospolity /
Comperia comperiana
(Steven) Aschers. & Graebner,
I załącznik Konwencji Berneńskiej

SIEĆ EMERALD

W celu zachowania istniejących naturalnych siedlisk 1989 r. Stały Komitet Konwencji Berneńskiej zdecydował o utworzeniu ekologicznej sieci obszarów o szczególnym znaczeniu (Areas of Special Conservation Interest - ASCI). Sieć ta została zaplanowana dla całej Europy oraz północnej części Afryki. Utworzenie sieci Emerald ma pozytywnie wpłynąć na ocalenie zagrożonych gatunków i ich naturalnych siedlisk w zdominowanym przez człowieka i podzielonym na naturalne fragmenty krajobrazie Europy.

Unia Europejska również jest Stroną Konwencji Berneńskiej i aby wypełnić jej zapisy, została opublikowana *Dyrektywa 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory*, tzw. Dyrektywa Siedliskowa.

Europejską część sieci Emerald stanowi sieć obszarów Natura 2000, wyznaczonych na podstawie *Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej* (dyrektywa 2009/147/WE z 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa).

Uczestnictwo w tej sieci jest nieobowiązkowe, ale stosowanie wytycznych wskazanych w Konwencji powinno być ściśle przestrzegane przez państwa ratyfikujące.

Sieć składa się z trzech komponentów:

- obszary centralne (core areas) – zapewniające odpowiednie warunki środowiskowe w celu ochrony ważnych ekosystemów, siedlisk i populacji gatunków,
- korytarze (corridors) – łączące obszary centralne,
- strefy buforowe (buffer zone) – obszary mające na celu ochronę sieci przed niekorzystnymi wpływami.

Bąk / *Botaurus stellaris*,
II załącznik Konwencji Berneńskiej

W latach 2005-2008 Rada Europejska wraz z Europejską Agencją Środowiska opracowała wspólny program rozwoju sieci Emerald w południowo-wschodniej Europie. Program został sfinansowany przez Komisję Europejską i miał na celu zidentyfikowanie potencjalnych obszarów ASCI w Albanii, Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, Czarnogórze, Serbii i byłej Jugosławiańskiej Republice Macedonii.

W 2009 r. Rada Europy rozpoczęła współpracę z Unią Europejską w ramach nowego Wspólnego Programu Emerald (Emerald Joint Programme). Program ten ma na celu rozwój sieci Emerald w sześciu sąsiadujących z Unią Europejską krajach, w tym w Federacji Rosyjskiej. Program ma trwać do 2011 r. i obejmuje Armenię, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzję, Ukrainę, Mołdawię i europejską część Federacji Rosyjskiej.

Oczekiwanym rezultatem tego programu jest wsparcie w identyfikowaniu potencjalnych obszarów Emerald w trzech krajach południowego Kaukazu oraz w Mołdawii, identyfikacja 50 % potencjalnych obszarów Emerald na Białorusi i Federacji Rosyjskiej oraz 80 % obszarów na Ukrainie.

DYPLOM EUROPY DLA OBSZARÓW CHRONIONYCH (EUROPEAN DIPLOMA OF PROTECTED AREAS)

Dyplom Europy dla obszarów chronionych jest to certyfikat jakości ochrony cennych obszarów przyrodniczych, przyznawanym przez Radę Europy od 1965 r.

Aby obszar chroniony otrzymał *Europejski Dyplom* rząd danego kraju powinien złożyć aplikację do Rady Europy, która następnie przekazywana jest do zaopiniowania przez grupę ekspertów.

Po otrzymaniu Dyplomu państwo zobowiązane jest do przekazywania corocznego sprawozdania w zakresie zarządzania danym obszarem.

Dyplom może być odnawiany co 5 lat na podstawie raportu ekspertów oceniających przede wszystkim czy zalecenia przekazane wraz z otrzymaniem dyplomu zostały wypełnione. Polska otrzymała dwa Europejskie Dyplomy dla obszarów chronionych: w 1998 r. dla Bieszczadzkiego Parku Narodowego, a rok wcześniej Białowiecki Park Narodowy otrzymał dyplom, który jednak w 2007 r. nie został odnowiony.

Kania ruda / *Milvus milvus*,
II załącznik Konwencji Berneńskiej

**Stałego Komitetu Konwencji Berneńskiej znajdują się
na stronie: www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Bern.
Przetłumaczone dokumenty i publikacje oraz inne informacje, jak również tekst
Konwencji Berneńskiej wraz z załącznikami znajduje się na stronie:
www.gdos.gov.pl.**

**Polski Sekretariat Konwencji Berneńskiej prowadzony jest przez
Departament Ochrony Przyrody w Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska,
kontakt do Sekretariatu - sekretariat.bernenska@gdos.gov.pl.**

Wąż Eskulapa / *Elaeophis longissima*,
II załącznik Konwencji Berneńskiej

KONTAKT

**GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA**

ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa
tel. +48 (22) 57 92 173
e-mail: kancelaria@gdos.gov.pl
www.gdos.gov.pl